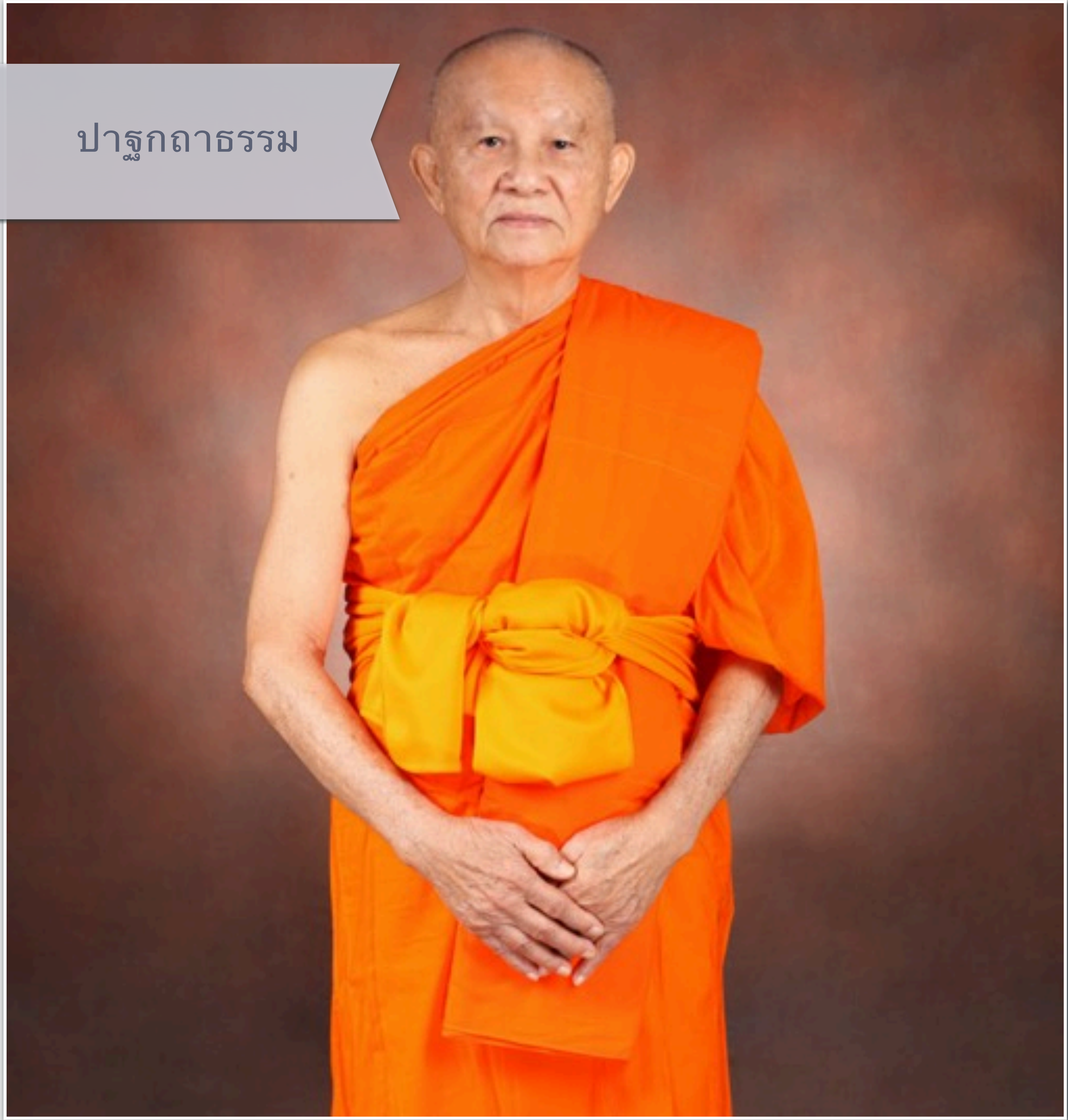
ปาฐกถาธรรม

บุญกิริยาวัตถุ

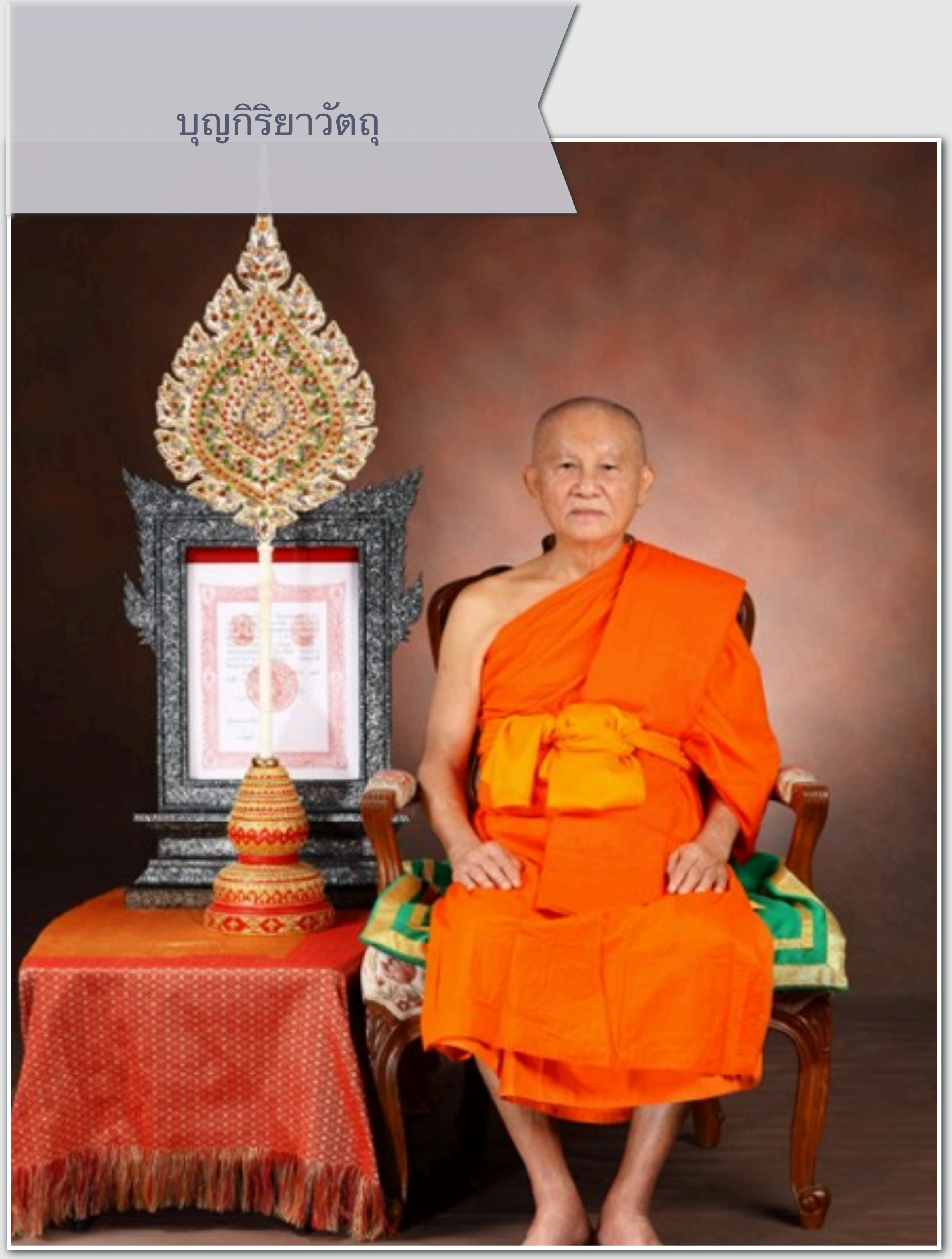
พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงฺคโล)

ปาฐกถาธรรม

บุญกิริยาวัตถุ

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
กรมประชาสัมพันธ์

วันอาทิตย์ที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ เวลา ๘.๐๐ น.

ปาฐกถาธรรม โดย พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงฺคโล)

บุญกิริยาวัตถุ

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ มี ๓ ประการ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ คือ อะไรบ้าง คือ

๑. บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทาน

๒. บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีล

๓. บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ มี ๓ ประการนี้แล” (ขุ. อิติ. ๒๕/๒๓๘/๒๗๐)

เจริญสุข/เจริญพร ญาติโยมสาธุชน ผู้ฟังทุกท่าน

วันนี้ เป็นวันอาทิตย์ที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๕ ตรงกับวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นวันอาทิตย์แรกนับตั้งแต่วันที่พระภิกษุผู้จำพรรษาอยู่ครบไตรมาสแรก ออกพรรษาตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ที่ชาวพุทธศาสนิกชนทำบุญเนื่องในวันเทโวโรหนะ คือ วันคล้ายวันที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จลงมาจากที่ได้เสด็จไปจำพรรษาในดาวดึงส์เทวโลกเพื่อทรงแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาพร้อมทั้งหมู่เทพยดา เมื่อถึงเวลาออกพรรษาในวันมหาปวารณา คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ จึงได้เสด็จลงมาจากชั้นดาวดึงส์เทวโลกในวันรุ่งขึ้นตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันออกพรรษา กลับคืนสู่เมืองมนุษย์ ณ ประตูสังกัสสะนคร โดยมีเทพยดาและพรหมทั้งหลายแวดล้อมลงมาส่งเสด็จ มีฝูงชนทั้งหลายจำนวนมากก็ได้ไปรอรับเสด็จและกระทำมหาบูชาอย่างเอกเกริกในวันนั้น ด้วยการบำเพ็ญกุศลทำบุญตักบาตรถวายพระภิกษุสงฆ์ จึงเป็นประเพณีสืบต่อๆ กันมาเรียกว่า “วันตักบาตรเทโว” คือ “วันตักบาตรเทโวโรหนะ”

นับแต่วันตักบาตรเทโว ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นต้นไปอีก ๑ เดือน เป็น “กฐินกาล” หรือ เรียกว่า “เขตกฐิน” คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์อย่างน้อย ๕ รูป ขึ้นไป ผู้อยู่จำพรรษาครบไตรมาส คือ ครบ ๓ เดือน ประกอบกฐินกรรมได้

ที่กล่าวเขตกฐินระยะเวลา ๑ เดือน นับตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ตามที่กล่าวข้างต้นนั้น เป็นการกล่าวระยะวัน/เดือน ทางจันทรคติ คือ การนับวันโดยถือเอาการเดิน คือ การโคจรของพระจันทร์เป็นหลัก ซึ่งชนยุคใหม่อาจจะไม่ค่อยเข้าใจ จึงอธิบายว่า ถ้าจะถือการนับวันทาง “สุริยคติ” คือ ถือเอาการเดิน/การโคจรของ

พระอาทิตย์เป็นหลัก ระยะเวลา ๑ เดือน อันเป็นเขตกฐินในปีนี้ จึงตรงกับวันที่ ๓๑ ตุลาคม ไปจนถึงวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน เป็นระยะเวลาที่พระภิกษุสงฆ์ได้รับพระพุทธานุญาตให้ประกอบกฐินกรรม คือ รับผ้ากฐินได้

การบำเพ็ญกุศล คือ การกระทำคุณความดี หลีกหนีความชั่ว และการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ในกาลทุกเมื่อ เพื่อเจริญปัญญาอันเห็นแจ้งในสภาวธรรมและอริยสัจธรรมตามความเป็นจริง ให้ได้รู้บาป – บุญ คุณ – โทษ ให้รอบรู้ข้อปฏิบัติที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต เป็นทางให้ถึงความเจริญ – สันติสุข ไม่เป็นไปในทางเสื่อม เป็นโทษ – เป็นความทุกข์เดือดร้อน และเป็นทางให้ถึงความพ้นทุกข์ – ให้ถึงบรมสุขอย่างถาวรได้นั้น

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสข้อปฏิบัติ คือ เหตุแห่งการบำเพ็ญบุญ ที่เรียกภาษาพระว่า บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ ตามพระพุทธดำรัสที่ได้แสดงไว้ในเบื้องต้นว่า ทานมัย – บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย "ทาน" ๑ ศีลมัย – บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย "ศีล" ๑ และภาวนามัย – บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย "ภาวนา" อีก ๑ ดังจักได้อธิบายขยายความพอสมควรแก่เวลาต่อไป

ก่อนอื่น พึงเข้าใจคำว่า "บุญ" หมายถึง คุณความดี หรือ กรรมดี ที่พระท่านเรียก "กุศลกรรม" คือ ความประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทางกาย ทางวาจา และทางใจ คือ เจตนาความคิดอ่านที่ดี เป็นคุณธรรมเครื่องชำระจิตสันดานให้บริสุทธิ์ผ่องใสจากกิเลส – ตัณหา – อุปาทาน อันเป็นเหตุแห่งทุกข์ เหล่านี้เป็นข้อที่ผู้มีปัญญาพึงปฏิบัติให้สูงยิ่งขึ้นไป เพราะนำไปสู่ความเจริญและสันติสุขในชีวิต ทั้งในภพชาติในปัจจุบันและในภพชาติต่อๆ ไป ตราบเท่าถึงความสิ้นทุกข์และเป็นบรมสุขอย่างถาวรตลอดไป

นี้ตรงกันข้ามกับคำว่า "บาป" ซึ่งหมายถึง ความชั่วร้าย หรือ กรรมชั่ว ที่พระท่านเรียกว่า อกุศลกรรม หรือ บาปอกุศล คือ ความประพฤติปฏิบัติที่ชั่วร้ายเลวทรามทางกาย ทางวาจา และทางใจ กล่าวคือ เจตนาความคิดอ่านที่ชั่วร้าย ด้วยอำนาจของกิเลส – ตัณหา – อุปาทาน นั้นแหละที่เป็นความชั่วร้ายฝังติดในจิตสันดาน ที่คอยดลจิตดลใจให้ผู้ที่ประมาทขาดสติสัมปชัญญะ ไม่รู้ผิด – ชอบ ชั่ว – ดี ประพฤติปฏิบัติตามอำนาจความชั่วร้ายนั้นแล้ว ย่อมได้รับผลเป็นโทษ – เป็นความทุกข์เดือดร้อน ทั้งในภพชาติปัจจุบัน และทั้งในภพชาติต่อๆ ไป ไม่มีที่สิ้นสุด เหล่านี้จึงเป็นข้อปฏิบัติที่ผู้มีปัญญาพึงงดเว้นเสียให้ได้โดยเด็ดขาด

บุญกิริยาวัตถุ ประการที่ ๑ ทานมัย: บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน

คำว่า "ทาน" บุญกิริยาวัตถุข้อแรกนี้ หมายถึง "การให้" สิ่งของ หรือ ข้อที่ควรให้ แก่ บุคคลที่ควรให้ กล่าวแต่เฉพาะทาน ๒ อย่าง คือ สิ่งของ และ/หรือ ข้อที่ให้ มี ๒ อย่าง คือ อามิสทาน การให้ทรัพย์สิ่งของได้แก่ ปัจจัย ๔ มีอาหาร ที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยาบำบัดโรค การให้แสงสว่าง ยานพาหนะ และ/หรือ สิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตต่างๆ เป็นต้น เหล่านี้อาจจะเป็นสิ่งของที่เป็นคุณประโยชน์ หรือ สิ่งที่เป็นโทษแก่ผู้รับก็ได้ การให้สิ่งของที่เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้รับ เพื่ออนุเคราะห์ – สงเคราะห์ แก่ผู้อื่น ที่มีสุขอยู่แล้วในระดับหนึ่ง ให้อยู่ดีมีสุขยิ่งขึ้น หรือที่มีทุกข์เดือดร้อนให้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อน เช่น การให้

ปัจจัย ๔ ที่ดี – ที่ไม่เป็นโทษ อันจำเป็นแก่การบริโภคใช้สอย เลี้ยงชีวิต ชื่อว่า "การให้สิ่งของที่ควรให้" และในบรรดาสิ่งของที่ควรให้เหล่านี้ "วิหารทาน" คือ การให้อาคาร/สถานที่ เป็นที่พักอาศัยให้ชนทั้งหลายผู้มาจาก ๔ ทิศ – ๘ ทิศ เพื่ออยู่ศึกษาสัมมาปฏิบัติธรรม จัดเป็นอามิสทานที่เลิศ คือ มีอานิสงส์สูงกว่าการให้ทรัพย์สิ่งของอย่างอื่นทั้งหลาย

แต่ถ้าให้สิ่งที่เป็นโทษ ได้แก่ มัชชทาน คือ การให้สิ่งเสพติด มึนเมา ให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ , สมัชชทาน คือ การให้มหรสพ อันเป็นเครื่องก่อให้เกิด หรือ กระตุ้นกามฉันทะนิวรณ์ เป็นต้น ๑ อิตถีทาน การให้สตรี เพื่อบำเรอกาม ๑ อุสภะทาน การให้โคอุสภะเข้าไปในฝูงโค ที่จะไปทำร้ายโคอื่นๆ ๑ จิตรกรรมทาน การให้ภาพยนตร์ หรือ การแสดงละครยั่วยุกามกิเลส ๑ สัตถทาน การให้ศัตราวุธเป็นเครื่องประหัตถ์ประหารกัน ๑ วิสทาน การให้ยาพิษ ๑ สังขลิกทาน การให้โซ่ตรวน หรือ เครื่องจองจำ ๑ กุกกุฏสูกรทาน การให้ รวมทั้งการเลี้ยงเพื่อให้ หรือเพื่อขาย เป็ด ไก่ หรือ สุกร รวมถึงสัตว์อื่นๆ อันเขาจะนำไปฆ่า ๑ ตุลากูฏมานกูฏทาน คือ การให้เครื่องชั่ง – ตวง – วัด ที่โกง เพื่อให้ไปใช้โกง อีก ๑ เหล่านี้ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา (มิลินท ๓๕๒) ว่าเป็นทาน ๑๐ อย่าง ที่จะนำไปสู่อบายภูมิ คือ เมื่อตายย่อมเข้าถึง หรือ ไปเกิดเป็นเปรต หรือ สัตว์นรก อสุรกาย หรือ เป็นสัตว์เดรัจฉาน ตามกรรมอันเป็นบาปอกุศลนั้นเหล่านี้นับเป็นสิ่งของที่ไม่ควรให้

มีข้อสังเกตในเรื่อง สมัชชทาน การให้มหรสพ หรือ กีฬาที่ดี ชื่อ สาธุกีฬา หากเป็นการละเล่นที่ดีงาม ไม่ใช่เล่นเพื่อความสนุกสนาน เช่น ดนตรีที่ให้ผู้ฟังน้อมไปในธรรม และ/หรือ เพื่อบูชาพระรัตนตรัย หรือ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ อย่างนี้ นับเป็นทานที่ควรให้ได้

ทานอีกอย่างหนึ่ง คือ ธรรมทาน คือ การให้ธรรมเป็นทาน ได้แก่ การแนะนำสั่งสอนให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และ/หรือ อุปถัมภ์บำรุงการให้การศึกษาอบรม – เผยแผ่พระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ให้ละชั่ว ทำดี ทำใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส การให้ชีวิตเป็นทาน และการให้อภัยด้วยเมตตา – กรุณาธรรม ชื่อว่า อภัยทาน คือ ยกโทษให้แก่กันและกัน – ไม่ถือโทษ – โกรธพยาบาท อาฆาต จองเวรกัน ตลอดถึงการให้วิชาความรู้เพื่อใช้ประกอบสัมมาอาชีวะ กล่าวคือ ให้ประกอบอาชีพโดยชอบหรือโดยสุจริต นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองแห่งชีวิต เป็นต้น เหล่านี้ เป็นการให้ข้อปฏิบัติที่ควรให้ เป็นทานที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่า "สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติฯ" แปลความว่า "การให้ธรรมเป็นทาน ชนะ(เป็นเลิศ) กว่าทานใด"

ส่วนการแนะนำสั่งสอนที่ไร้สาระ ที่ไม่เกิดประโยชน์สันติสุข และมิให้ถึงความพ้นทุกข์ได้จริง แล้วยังเป็นคำแนะนำสั่งสอนที่ก่อให้เกิดโทษ ให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติเองและผู้อื่น เช่น การแนะนำสั่งสอนให้ฆ่าสัตว์บูชายันต์ หรือ ให้ฆ่าผู้อื่นเพื่อบูชาผู้สร้าง หรือ ผู้บันดาลอะไรๆ ให้ ที่ไม่เป็นความจริง ด้วยมิจฉาทิฏฐิ คือ ด้วยความหลงผิด หรือ มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม อันให้ผลเป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อนแก่ผู้อื่น เพราะชีวิตใคร – ใครก็รัก เป็นต้น เหล่านี้ ชื่อว่า การให้ข้อแนะนำสั่งสอนที่เป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อนแก่ตนเอง และผู้อื่น

ที่เป็นโทษแก่ตนเอง คือ ผลอกุศลกรรมดังกล่าวย่อมนำให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนแก่ตนเอง เช่น ให้ได้รับอาญาแผ่นดิน และเป็นเวรกรรมให้จองเวรต่อกัน เช่น ให้กลับเป็นผู้ถูกติดตามล่า ตามฆ่าล้างผลาญชีวิตกันต่อๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อตาย ย่อมเข้าถึง หรือ ไปบังเกิดในทุคติภูมิ ได้แก่ ไปเกิดในภพภูมิของสัตว์นรก อสุรกาย หรือ สัตว์เดรัจฉานได้ และยิ่งถ้ากรรมนั้นสัมปยุต คือเป็นไปกับด้วยความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมด้วยแล้ว ย่อมเข้าถึงโลกันตนรก ซึ่งอยู่นอกจักรวาลออกไป สิ้นกาลนานโอกาสที่จะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกนั้น ไม่อาจกำหนดได้เลย เหล่านี้เป็นทาน คือ การให้ข้อปฏิบัติที่ไม่ควรให้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสอานิสงส์ คือ ผลดี แก่ผู้ให้สิ่งของและ/หรือ ให้ข้อปฏิบัติ ที่ควรให้ (องฺ.ปญฺจก. ๒๒/๔๔/๕๖) ว่า "ผู้ให้ของชอบใจ ย่อมได้ของชอบใจ ผู้ให้ของเลิศ ย่อมได้ของเลิศ ผู้ให้ของดี ย่อมได้ของดี ผู้ให้ของประเสริฐ ย่องถึงฐานะอันประเสริฐ"

และได้ตรัสอานิสงส์แก่ผู้ให้บุคคลที่ควรให้ หรือผลกรรมของผู้ให้ในบุคคลที่ไม่ควรให้ ที่พระราชาโพธิสัตว์ทรงแสดงธรรมแก่พระโอรส (ขุ. ชา. จตุกฺก. ๒๗/๕๐๖ – ๕๐๘/๑๒๙) ว่า

"ผู้ใดไม่ให้ทานในคนที่ไม่ควรให้ ย่อมให้ในคนที่ควรให้ ผู้นั้นเมื่อได้รับความทุกข์เดือดร้อน ในคราวมีอันตราย ย่อมได้สหาย

ผู้ใดให้ทานในบุคคลที่ไม่ควรให้ ไม่ให้ในคนที่ควรให้ ผู้นั้นเมื่อได้รับความทุกข์เดือดร้อน ในคราวมีอันตราย ย่อมไม่ได้สหาย"

พระพุทธดำรัสตรัสการให้ทานในบุคคลที่ควรให้ คำว่า บุคคลที่ควรให้นั้น คือ อารยชน ผู้ไม่มักโอ้อวด เป็นผู้ซื่อตรง เที่ยงธรรม ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม กล่าวคือ ผู้ทรงศีลทรงธรรม ได้แก่ ผู้ประพฤติปฏิบัติ ดำรงตนอยู่แต่ในกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต คือ เจตนากรรมที่เป็นบุญกุศล ได้แก่ ผู้มี "กตัญญู – กตเวทิตาธรรม" คือ เป็นผู้รู้คุณ และรู้จักตอบแทนคุณ ต่อ ผู้มีพระคุณแก่ตน เป็นผู้มีจิตใจที่ไม่โลภ ไม่เห็นแก่ตัวจัด ไม่โกรธจัด ไม่หลงตัวหลงตนจัด ด้วยสติสัมปชัญญะ และปัญญาอันเห็นชอบ รอบรู้บาป – บุญ คุณ – โทษ ตามความเป็นจริง การให้ในบุคคลที่ควรให้อย่างนี้ เมื่อถึงคราวที่ผู้เคยให้นั้นตกทุกข์ได้ยาก บุคคลดีที่ควรให้เช่นนี้ ย่อมระลึกถึงบุญคุณผู้มีพระคุณได้ และย่อมเข้าช่วยเหลือเกื้อกูล การให้บุคคลที่ควรให้อย่างนี้ ชื่อว่า "ย่อมได้สหาย"

อนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสพระธรรมที่พระราชาโพธิสัตว์ได้แสดงธรรมแก่พระราชโอรสอีกว่า "การแสดงคุณวิเศษแห่งความเกี่ยวพันและความสนิทสนมกันฉันมิตร ในอารยชนทั้งหลาย ผู้ซื่อตรง คงที่ (คือ ผู้ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม) แม้เล็กน้อย ก็ย่อมมีผลมาก" เพราะเขาย่อมรับรู้คุณวิเศษนั้นได้ตามความเป็นจริง

ส่วนบุคคลที่ไม่ควรให้ คือ ผู้ไม่มีอารยธรรม ได้แก่ บุคคลประเภทมือถือสาก ปากถือศีล ผู้มักปฏิบัติกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต คือเจตนากรรมที่เป็นไปกับด้วยความโลภจัด ความโกรธจัด และพยาบาทจองเวร เป็นผู้มักโอ้อวดด้วยความหลงตัวหลงตน มักอกตัญญู ไม่รู้คุณผู้มีพระคุณ และไม่รู้บาป – บุญ คุณ – โทษ ตามความเป็นจริง การให้ในบุคคลที่ไม่ควรให้ผู้เช่นนี้ ยามเมื่อผู้ที่เคยให้ตกทุกข์ได้ยาก ย่อมไม่คิดที่

จะช่วยเหลือเกื้อกูล เพราะความเห็นแก่ตัว และมักหลีกลี้หนีหน้าไป การให้บุคคลที่ไม่ควรให้อย่างนี้ ชื่อว่า "ย่อมไม่ได้สหาย"

อนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสพระธรรมที่พระราชาโพธิสัตว์ได้แสดงพระธรรมแก่พระโอรสอีก ความว่า "การแสดงคุณวิเศษแห่งความเกี่ยวพันและความสนิทสนมกันฉันมิตร ในชนทั้งหลายที่มักโอ้อวด ไม่มีอารยธรรม ย่อมไร้ผล" เพราะเขาย่อมไม่รับรู้คุณวิเศษนั้นตามความจริงได้

บุญกิริยาวัตถุ คือ ทานมัย ที่สำเร็จด้วยอามิสทาน และ/หรือ ด้วยธรรมทาน ตามที่กล่าวมาแต่ต้นนั้น ยังมีข้อปฏิบัติที่ดีที่นับเนื่องในทานมัยอีก ๓ ข้อ ปัตติทานมัย บุญที่สำเร็จด้วยการอุทิศส่วนบุญ หรือ เฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๑ ปัตตานุโมทนามัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ คือ การแสดงความยินดีในความดีของผู้อื่น ๑ และทิฏฐุชุกัมม์ คือ การทำความเห็นให้ตรง คือ รู้ความดีว่าเป็นคุณความดี รู้ความชั่วร้ายว่าเป็นความชั่วร้าย หรือ บาปอกุศล ตามความเป็นจริง อีก ๑

บุญกิริยาวัตถุทั้ง ๔ ประการนี้ คือ ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ทรัพย์สิ่งของ หรือ ให้ธรรมเป็นทาน ๑ ปัตติทานมัย บุญสำเร็จด้วยการเฉลี่ยส่วนบุญ หรือ คุณความดีให้แก่ผู้อื่น ๑ ปัตตานุโมทนามัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ ๑ และ ทิฏฐุชุกัมม์ คือ การทำความเห็นให้ตรง – ให้รู้จักความดี – ความชั่ว ตามความเป็นจริง อีก ๑ เหล่านี้ ย่อมเป็นคุณธรรมเครื่องชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากกิเลสเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตใจ ได้แก่ ความเห็นแก่ตัวจัด และความหลงมัวเมา – ไม่รู้บาป – บุญ คุณ – โทษ ไม่รู้ทางเจริญ – ทางเสื่อมแห่งชีวิตตามความเป็นจริง ให้เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะด้วยปัญญาอันเห็นชอบ ให้สามารถดำเนินชีวิตไปแต่ในทางที่เจริญสันติสุข ด้วยมนุษย์สมบัติ และ สวรรค์สมบัติ อันได้แก่ รูปสมบัติ บริวารสมบัติ และทรัพย์สมบัติ ที่ดีงาม ที่ละเอียดและประณีต เป็นต้น

ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ทานนี้ เมื่อได้บำเพ็ญให้แก่กล้ายิ่งขึ้นถึงเป็นคุณความดีอย่างยิ่งยวด ชื่อว่า "ทานบารมี" และแก่กล้ายิ่งขึ้นเป็น ทานอุบารมี และถึงทานปรมัตถบารมี ย่อมเป็นอุปการะสำคัญให้การบำเพ็ญบุญกุศลข้ออื่นๆ ได้แก่ ศีลบารมี – เนกขัมม์บารมี และปัญญาบารมี เป็นต้น ให้ถึงเป็นอุปบารมี และปรมัตถบารมี เจริญแก่กล้าขึ้นได้อย่างมั่นคง ได้เป็นพื้นฐานสำคัญให้สามารถบำเพ็ญสมณธรรมให้ถึงความพ้นทุกข์ และถึงบรมสุขอย่างถาวร คือ มรรค ผล นิพพาน ได้

บุญกิริยาวัตถุ ประการที่ ๒ สีลมัย: บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล

คำว่า "ศีล" หมายถึง ความสำรวมระวัง และเจตนาประพฤติปฏิบัติทางกาย ทางวาจา ให้สงบ เรียบร้อยดีงาม ไม่ให้เป็นโทษ คือ ไม่ให้เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นคุณธรรมเบื้องต้นแห่งกัลยาณธรรม กล่าวคือ เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐาน เครื่องรองรับคุณธรรมที่ดีงามทั้งปวงยิ่งๆ ขึ้นไป

ในทางพระพุทธศาสนา ศีลสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ได้แก่ ศีล ๕ ประกอบด้วย เจตนางดเว้นการฆ่าสัตว์ ๑ เจตนางดเว้นการลักฉ้อ/กบฏคดโกงเขา ๑ เจตนางดเว้นความประพฤติผิดในกาม หรือ ล่วงประเวณี ๑ เจตนางดเว้นการกล่าว หรือ แสดงความเท็จ ๑ และเจตนางดเว้นการเสพ

สิ่งเสพติดมึนเมา ให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ส่วนศีลสำหรับอุบาสก – อุบาสิกา ผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมใกล้พระรัตนตรัยยิ่งขึ้น มี ๘ ข้อ โดยถือการประพฤติพรหมจรรย์ คือ เจตนางดเว้นความประพฤติที่ไม่ประเสริฐ กล่าวคือ งดเว้นการเสพกาม ๑ แทนศีลข้อ ๓ ในศีล ๕ และเพิ่มอีก ๓ ข้อ คือ เจตนางดเว้นการรับประทานอาหารหลังเที่ยงวันอันถือเป็นยามวิกาล ๑ การเจตนางดเว้นการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่น อันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ อีกทั้งงดเว้นการทัดทรงดอกไม้ ของหอมและเครื่องลูบไล้ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง ๑ และงดเว้นจากที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่หรูหราฟุ่มเฟือย อีก ๑

สามเณร จัดเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนานั้นถือศีล ๑๐ และพระภิกษุในพระพุทธศาสนาถือสิกขาบท ๒๒๗ ข้อ เป็นต้น

ศีลนี้เมื่อปฏิบัติด้วยความสำรวมระวังที่เข้มงวดยิ่งขึ้น จัดเป็น "อธิศีล" คือ ศีลอันยิ่ง ให้ถึงความหมดจดแห่งศีล – ด้วยเจตนาคิดอ่านที่บริสุทธิ์ ชื่อว่า "สีลวิสุทธิ" อันเป็นไปเพื่อการปฏิบัติภาวนาสมาธิให้ถึงความหมดจดแห่งจิต จากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา ชื่อว่า "จิตตวิสุทธิ" อันเป็นไปเพื่อเจริญปัญญาเห็นแจ้งในสภาวธรรมและอริยสัจธรรมตามที่เป็นจริง ชื่อว่า "ทิฏฐิวิสุทธิ" นี้เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ และ ถึงบรมสุขอย่างถาวร คือ มรรค – ผล – นิพพาน

อนึ่ง อปจายนมัย บุญสำเร็จด้วยความประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ ๑ เวยยาวัจจมัย บุญสำเร็จด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้การบุญการกุศล ๑ และทิฏฐุชุกัมม์ การทำความเห็นให้ตรง ก็นับเนื่องอยู่ในสีลมัยบุญสำเร็จด้วยการรักษาศีลนี้ด้วย

ผู้ประพฤติปฏิบัติตนทางกาย ทางวาจา ด้วยความสำรวมระวัง และเจตนากรรมงดเว้นความประพฤติที่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ให้เป็นความสงบเรียบร้อยดีงาม ไม่เป็นโทษ ดังนี้ ย่อมไม่เป็นการสร้างเหตุปัจจัยให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น และเป็นพื้นฐานให้ปฏิบัติธรรมที่ดีงามให้ยิ่งขึ้นไป จึงได้รับผลตามที่พระท่านแสดงอานิสงส์ไว้ว่า "สีเลน สุคตึ ยนฺติ สีเลน โภคสมฺปทา สีเลน นิพฺพุตึ ยนฺติ ตสฺมา สีลํ วิโสธเยฯ" บุคคลจะถึงสุคติโลกสวรรค์ได้ก็ด้วยการรักษาศีล บุคคลจะถึงพร้อมด้วยโภคทรัพย์ก็ด้วยการรักษาศีล และบุคคลจะถึงความดับทุกข์ได้ ก็ด้วยการรักษาศีล เพราะเหตุนั้น บุคคลจึงพึงต้องรักษาศีลให้บริสุทธิ์

บุญกิริยาวัตถุ ประการที่ ๓ ภาวนามัย: บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

คำว่า "ภาวนา" หมายถึง การทำให้มี – ให้เป็นขึ้น ให้เกิดขึ้นให้เจริญขึ้น ความหมายทีเข้าใจได้ง่าย คือ อุบายวิธีพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น

อุบายวิธีอบรมจิตใจให้เป็นสมาธิตั้งมั่นถึงขั้นฌานจิต ที่ประกอบด้วยองค์คุณ ๕ อย่าง ที่พระท่านเรียก วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา เป็นคุณเครื่องกำจัดกิเลสนิวรณ์ – เครื่องกั้นปัญญา ๕ อย่าง คือ ถีนมิทธะ – ความง่วง/ความขี้เกียจ/จิตใจหดหู่ – ท้อถอย ๑ วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัยในข้อ

ปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง – ให้ได้ผลดี ๑ พยาปาท ความหงุดหงิด ขัดเคืองใจเพราะไม่สบายกาย/ไม่สบายใจ ๑ อุทธัจจะกุกกุจจะ ความฟุ้งซ่านและความวิตกกังวลไปในเรื่องต่างๆ ๑ กามฉันทะ ความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกายที่น่ากำหนัดยินดี ๑ ให้หมดสิ้นไป เป็นจิตใจที่ผ่องใส ควรแก่งาน นี้ชื่อว่า “สมถภาวนา” เมื่อจิตใจสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคงดี ผ่องใสจากกิเลสนิวรณ์ ควรแก่งานเจริญปัญญาเห็นแจ้งสภาวธรรม และให้เจริญขึ้นเป็นปัญญาเห็นแจ้งสัจธรรม ว่า นี้ทุกข์ นี้เหตุแห่งทุกข์ นี้สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ และนี้เป็นหนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ตามความเป็นจริง ย่อมเป็นทางให้สามารถละเหตุแห่งทุกข์ ได้ถึงความบริสุทธิ์ และสันติสุขอย่างถาวรตามรอยบาทพระพุทธองค์ได้

อนึ่ง ธัมมเทสนามัย บุญสำเร็จด้วยการแนะนำสั่งสอน และ/หรือการเผยแผ่ธรรม ๑ ธัมมัสสวนมัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม ๑ และทิฏฐุชุกัมม์ บุญสำเร็จด้วยการทำความเห็นให้ตรง อีก ๑ ก็นับเนื่องใน ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา อีกด้วยเหมือนกัน

รวมเป็น บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ เหตุแห่งบุญ ๑๐ ประการ ดังนี้

อานิสงส์ คือ ผลการปฏิบัติทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา อันสาธุชนพึงศึกษาสัมมาปฏิบัติธรรมให้มาก จักเกิดประโยชน์โสตถิผลแก่ตนเองและผู้อื่นได้มาก

ก่อนจบรายการปาฐกถาธรรมนี้ ขอทุกท่านตั้งใจให้เป็นสมาธิเป็นมหากุศล อธิษฐานจิตขอเดชะอำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย จงได้โปรดดลบันดาลประทานพรให้สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทั้ง ๒ พระองค์ และทั้งพระประยูรญาติ จงทรงพระเกษมสำราญ และมีพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตสถาพรอยู่ในไอศูรย์สิริราชสมบัติ เป็นร่มโพธิ์ทองปกเกล้าฯ แก่พสกนิกรชาวไทยชั่วกาลนาน

และขอให้กำลังใจแก่คณะรัฐมนตรี กับทั้งสมาชิกรัฐสภา ข้าราชการทุกหมู่เหล่า และประชาชนทั่วทั้งประเทศ จงประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานโดยชอบ และจงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสาร/ธรรมสารสมบัติ ปรารถนาใดๆ โดยชอบ กอปรด้วยกุศลปัจจัย จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ ทุกประการ เทอญ เจริญพร